

Σήματα και Συστήματα

Διακριτός Μετασχηματισμός Fourier

Διακριτός MF

MF διακριτού χρόνου: συνάρτηση περιοδική (περίοδος 2π)

Υπολογισμός MF στον υπολογιστή για κάθε τιμή της συνεχούς μεταβλητής ω : «άπειρος» χρόνος

Τρόπος υπολογισμού

Έχοντας στη διάθεσή μας πεπερασμένο αριθμό δειγμάτων στο πεδίο συχνοτήτων.

Υπόθεση: σήμα διακριτού χρόνου πεπερασμένης χρονικής διάρκειας

Δειγματοληψία MF σήματος διακριτού χρόνου πεπερασμένης διάρκειας

$x(n)$: σήμα διάρκειας N δειγμάτων, με $x(n) = 0$, $n < 0$ και $n \geq N$.

MF του $x(n)$:
$$X(e^{j\omega}) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n)e^{-j\omega n}$$

Θα υπολογίσουμε:

- περίοδο δειγματοληψίας, ω_s , στο πεδίο των συχνοτήτων
- αριθμό M δειγμάτων του $X(e^{j\omega})$

από τα οποία θα είμαστε σε θέση να υπολογίσουμε το $X(e^{j\omega})$ για κάθε ω .

Τα δείγματα που θα προκύψουν πρέπει να είναι αρκετά, ώστε να μπορούμε να ανακτήσουμε το MF για κάθε συχνότητα.

Δειγματοληψία ΜF σήματος διακριτού χρόνου πεπερασμένης διάρκειας

Για τις M συχνότητες (δείγματα) ισχύει:

$$X(k) = X(e^{jk\omega_s}) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n)e^{-j\omega_s kn}, \quad 0 \leq k \leq M-1$$

Θεώρημα Nyquist: ισχύει και για δειγματοληψία στο πεδίο συχνοτήτων του ΜF σήματος διακριτού χρόνου

Προϋπόθεση: το σήμα στο πεδίο του χρόνου είναι πεπερασμένης διάρκειας N

Πρέπει: $\omega_s \leq 2\pi/N$

$$\text{Για } \omega_s = 2\pi/N, \quad X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n)e^{-j\frac{2\pi}{N}kn}, \quad 0 \leq k \leq M-1$$

$X(k)$: περιοδική (περίοδος N)

Δειγματοληψία MF σήματος διακριτού χρόνου πεπερασμένης διάρκειας

Επιλέγοντας $M=N$, τα N δείγματα καλύπτουν μια πλήρη περίοδο της $X(e^{j\omega})$

και αποτελούν δείγματα στις συχνότητες $0, 2\pi/N, \dots, 2\pi(N-1)/N$, από τα οποία μπορούμε να αναπαράγουμε τη $X(e^{j\omega})$, για κάθε τιμή του ω .

- Τα δείγματα $X(k)$ αναπαράγουν το MF της $X(e^{j\omega})$.
- Υπάρχει σχέση μέσω της οποίας μπορούμε να υπολογίσουμε την αρχική ακολουθία $x(n)$, απευθείας από τα δείγματα $X(k)$, $k = 0, 1, \dots, N-1$.

Διακριτός ΜF (DFT)

Σχέσεις ανάλυσης και σύνθεσης του DFT (Discrete Fourier Transform) της ακολουθίας $x(n)$:

$$\begin{aligned} X(k) &= \sum_{n=0}^{N-1} x(n) e^{-j \frac{2\pi}{N} kn}, & k = 0, 1, \dots, N-1 \\ x(n) &= \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k) e^{j \frac{2\pi}{N} kn}, & n = 0, 1, \dots, N-1 \end{aligned}$$

FFT (Fast Fourier Transform): πολύ γρήγορος υπολογιστικός αλγόριθμος

-> υπολογίζει το DFT μιας ακολουθίας σε πολύ μικρότερο χρόνο από ότι θα απαιτούσε ο απευθείας υπολογισμός του

Ιδιότητες DFT

---

1. Γραμμικότητα

Αν $x_1(n)$, $x_2(n)$ ακολουθίες πεπερασμένου μήκους N και

$$x_3(n) = ax_1(n) + bx_2(n), \quad 0 \leq n \leq N-1$$

όπου a , b σταθερές, τότε:

$$X_3(k) = aX_1(k) + bX_2(k), \quad 0 \leq k \leq N-1$$

2. Ιδιότητες συμμετρίας

Αν $x(n)$ πραγματική ακολουθία πεπερασμένου μήκους N ,

$$\operatorname{Re}[X(k)] = \operatorname{Re}[X(N-k)]$$

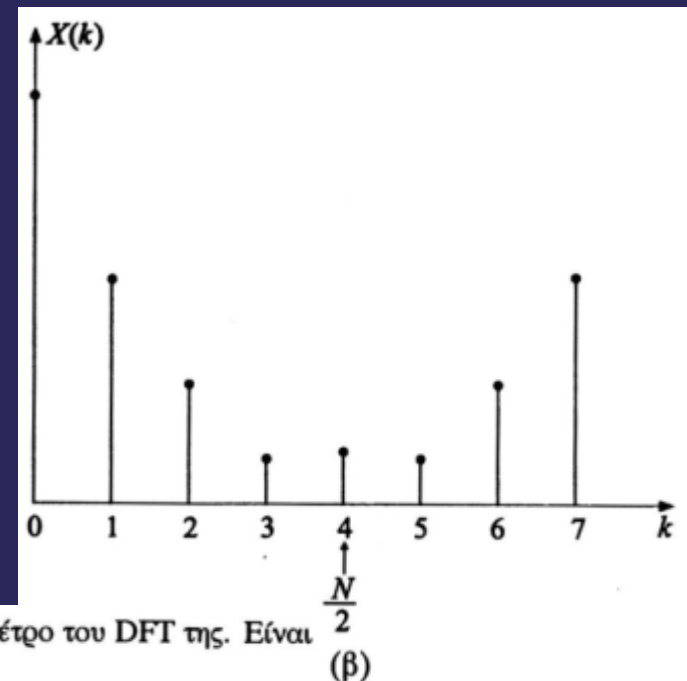
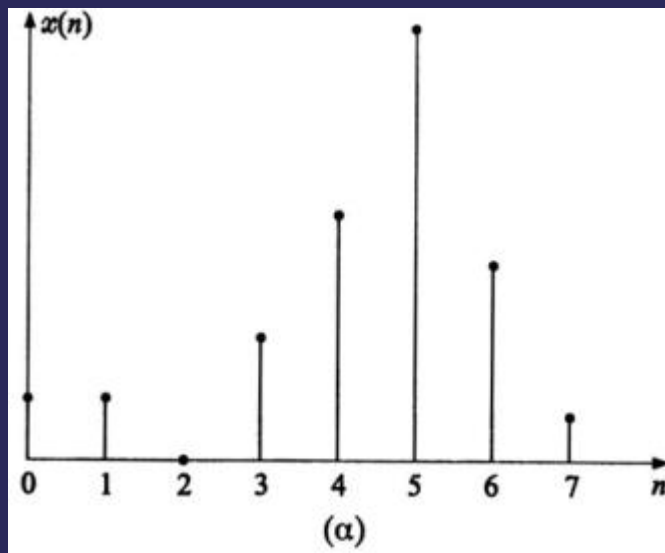
$$\operatorname{Im}[X(k)] = -\operatorname{Im}[X(N-k)]$$

Ιδιότητες DFT

Μέτρο DFT: συμμετρική (ως προς $N/2$) ακολουθία

Φάση DFT: αντισυμμετρική ακολουθία

Τιμές DFT για $k \geq N/2$: τα δείγματα του $X(e^{j\omega})$ για αρνητικές τιμές του ω , λόγω περιοδικότητας του ΜΦ της $x(n)$

Σχήμα 6.1 (α) Πραγματική ακολουθία μήκους $N = 8$. (β) Το μέτρο του DFT της. Είναι συμμετρικό ως προς το $\frac{N}{2} = 4$.

Ιδιότητες DFT

3. Πραγματικές και συμμετρικές ακολουθίες

Από το ορισμό του ζεύγους DFT, μπορούμε εύκολα να καταλήξουμε στα ακόλουθα:

$$\operatorname{Re}[X(k)] = \sum_{n=0}^N \left[\operatorname{Re}[x(n)] \cos \frac{2\pi kn}{N} + \operatorname{Im}[x(n)] \sin \frac{2\pi kn}{N} \right]$$

$$\operatorname{Im}[X(k)] = -\sum_{n=0}^N \left[\operatorname{Re}[x(n)] \sin \frac{2\pi kn}{N} - \operatorname{Im}[x(n)] \cos \frac{2\pi kn}{N} \right]$$

και

$$\operatorname{Re}[x(n)] = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^N \left[\operatorname{Re}[X(k)] \cos \frac{2\pi kn}{N} - \operatorname{Im}[X(k)] \sin \frac{2\pi kn}{N} \right]$$

$$\operatorname{Im}[x(n)] = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^N \left[\operatorname{Re}[X(k)] \sin \frac{2\pi kn}{N} + \operatorname{Im}[X(k)] \cos \frac{2\pi kn}{N} \right]$$

Ιδιότητες DFT

Αν $x(n)$: πραγματική και συμμετρική, $x(n) = x(N-n)$, $0 < n \leq N-1$
και επειδή η $s(n) = \sin(2\pi kn/N)$ είναι αντισυμμετρική, $s(n) = -s(N-n)$

προκύπτει από τις προηγούμενες σχέσεις: $\text{Im}[X(k)] = 0$

Άρα και ο DFT: πραγματική ακολουθία και αντιστοιχεί στο μετασχηματισμό συνημιτόνου

$$X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n) \cos \frac{2\pi kn}{N}, \quad 0 \leq k \leq N-1$$

$$x(n) = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k) \cos \frac{2\pi kn}{N}, \quad 0 \leq n \leq N-1$$

Ιδιότητες DFT

---

4. Πραγματικές αντισυμμετρικές ακολουθίες

Αν $x(n)$: πραγματική και αντισυμμετρική, $x(n) = -x(N-n)$, $0 \leq n \leq N-1$,

προκύπτει ότι $\text{Re}[X(k)] = 0$

και

$$X(k) = -j \sum_{n=0}^{N-1} x(n) \sin \frac{2\pi kn}{N}, \quad 0 \leq k \leq N-1$$

$$x(n) = \frac{j}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k) \sin \frac{2\pi kn}{N}, \quad 0 \leq n \leq N-1$$

Ιδιότητες DFT

5. Κυκλική ολίσθηση ακολουθίας

$x(n)$: σήμα διακριτού χρόνου ορισμένο στο διάστημα $0 \leq n \leq N-1$

Χρονική ολίσθηση (γραμμική ολίσθηση): υπό τη συνήθη έννοια δεν θα είχε νόημα για σήματα σε πεπερασμένο διάστημα $[0, N-1]$

Έστω ότι υπάρχει πληροφορία εκτός του παραθύρου $[0, N-1]$
→ μετά από κάθε ολίσθηση, το τμήμα του σήματος μέσα στο παράθυρο θα είναι διαφορετικό

Κυκλική ολίσθηση: του $x(n)$ κατά m δείγματα είναι το σήμα $x_{c,m}(n)$ που ορίζεται ως

$$x_{c,m}(n) \equiv ((n - m))_N$$

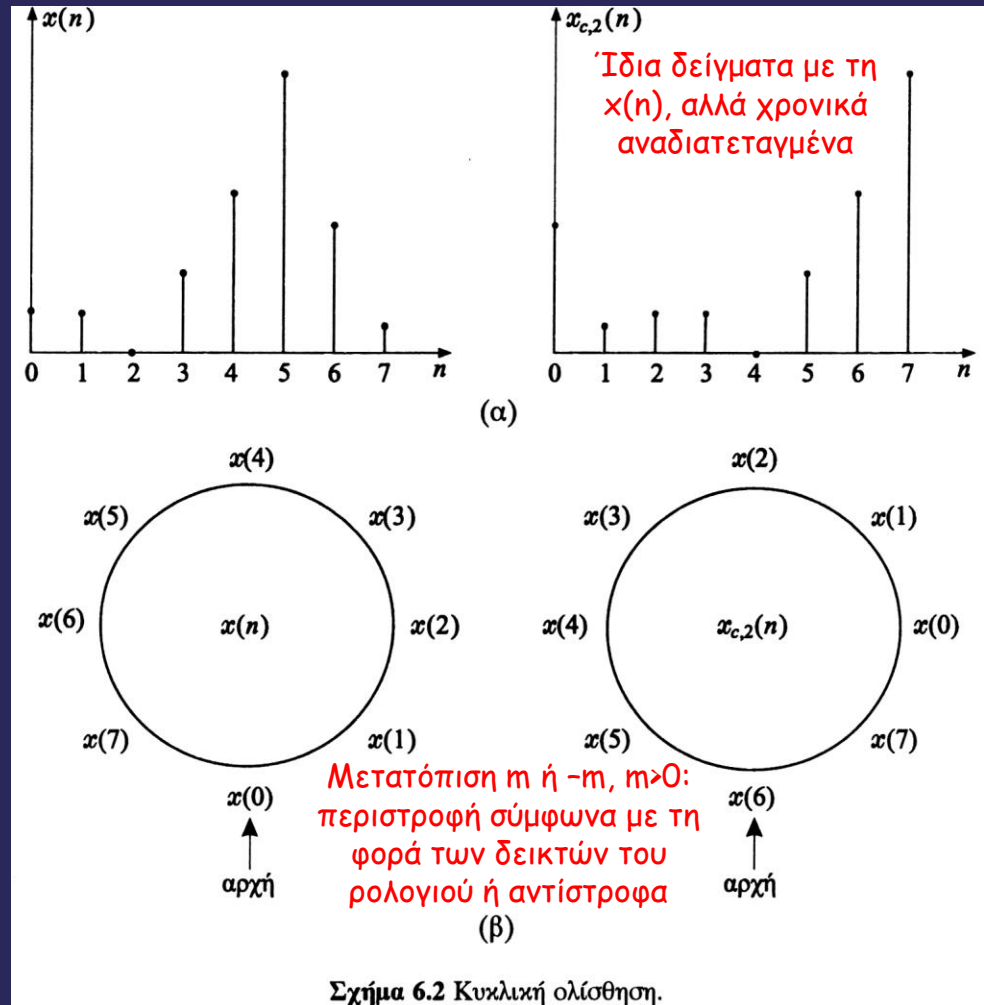
όπου

$$((n - m))_N = (n - m) \bmod N$$

Ιδιότητες DFT

Κυκλική ολίσθηση

ολίσθηση modulo N , που εξασφαλίζει πάντα ότι και μετά την ολίσθηση οι χρονικές στιγμές (δείκτες της ακολουθίας) παίρνουν τιμές πάνω στο διάστημα $[0, N-1]$

Ιδιότητες DFT

Από τις ιδιότητες της modulo N πράξης:

$$x_{c,m}(n) = x_{c,m+N}(n)$$

δηλαδή μετά από N διαδοχικές κυκλικές ολισθήσεις αναπαράγουμε την ίδια ακολουθία

Άλλη φυσική ερμηνεία της κυκλικής ολίσθησης:

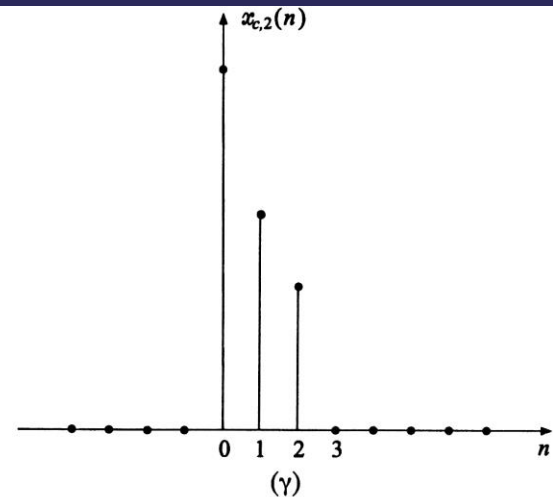
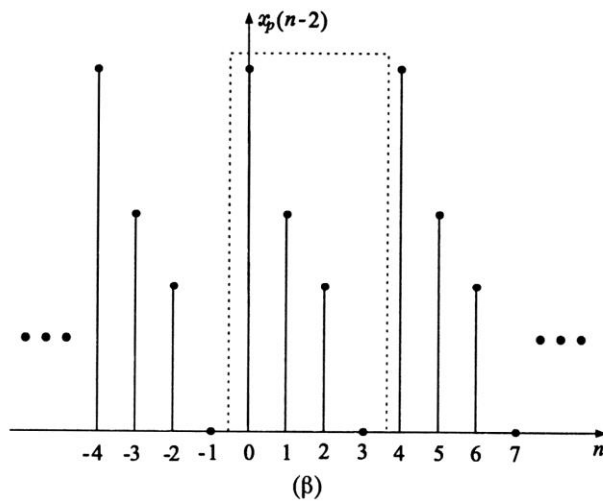
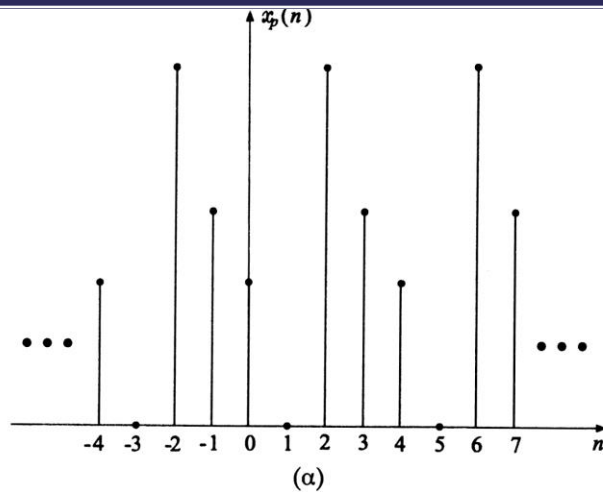
Έστω $x(n)$, $n = 0, 1, \dots, N-1$ η βασική περίοδος μιας περιοδικής ακολουθίας με περίοδο N :

$$x_p(n+rN) = x(n), 0 \leq n \leq N-1, r = \dots, -1, 0, 1, \dots$$

Αν ολισθήσουμε τη $x_p(n)$ κατά m δείγματα και κρατήσουμε τα δείγματα στο διάστημα $[0, N-1] \rightarrow$ κυκλική ολίσθηση

$$x_{c,m}(n) = x_p(n-m), 0 \leq n \leq N-1$$

Ιδιότητες DFT

Σχήμα 6.3 (Συνεχ.) (γ) Η βασική περίοδος της $x_p(n-2)$ είναι η $x(n)$ κυκλικά ολισθημένη κατά 2, δηλαδή η $x_{c,2}(n)$.

Σχήμα 6.3 (α) Περιοδική επέκταση $x_p(n)$ ακολουθίας $x(n)$ μήκους $N=4$. (β) Η $x_p(n)$ ολισθημένη κατά 2: $x_p(n-2)$.

Ιδιότητες DFT

Αν $x(n) \leftrightarrow X(k)$

τότε $x_{c,m}(n) \leftrightarrow X(k)e^{-j\frac{2\pi}{N}km}$

6. Κυκλική ολίσθηση στη συχνότητα

Αν $x(n) \leftrightarrow X(k)$

τότε $x(n)e^{j\frac{2\pi}{N}nm} \leftrightarrow X((k-m))_N$

7. Μιγαδική συζυγής ιδιότητα

Αν $x(n) \leftrightarrow X(k)$

τότε $x^*(n) \leftrightarrow X^*((-k))_N = X^*(N-k)$

Κυκλική συνέλιξη

Έστω $x_1(n)$, $x_2(n)$: ακολουθίες σημάτων που ορίζονται στο διάστημα $[0, N-1]$, με DFT $X_1(k)$ και $X_2(k)$.

$$z(n) \leftrightarrow X_1(k)X_2(k)$$

Αποδεικνύεται ότι

$$z(n) = x_1(n) \otimes x_2(n) = \sum_{m=0}^{N-1} x_1(m) x_2((n-m))_N$$

Το $z(n)$ δεν αντιστοιχεί στην συνέλιξη των ακολουθιών, αλλά σε μία άλλη ακολουθία, την **κυκλική συνέλιξη**.

Κυκλική συνέλιξη: έχει τον ίδιο αριθμό δειγμάτων N με τις ακολουθίες $x_1(n)$, $x_2(n)$

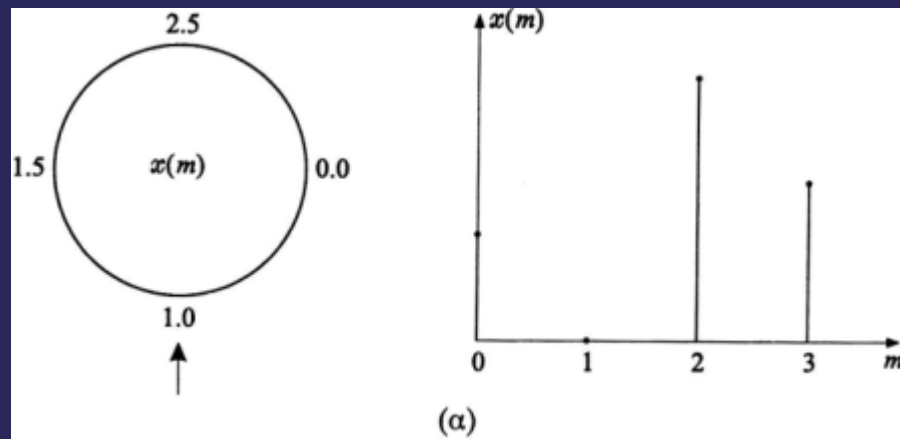
Υπολογισμός για $n \geq N \rightarrow$ αναπαράγει περιοδικά τα δείγματα, λόγω της modulo N πράξης

Κυκλική συνέλιξη

Να υπολογιστεί η κυκλική συνέλιξη, $z(n)$, των ακολουθιών:

$x(n)$: 1, 0, 2.5, 1.5 $y(n)$: 1, 1, 0.5, 2

$$z(n) = \sum_{m=0}^{N-1} x(m) y((n-m))_N$$

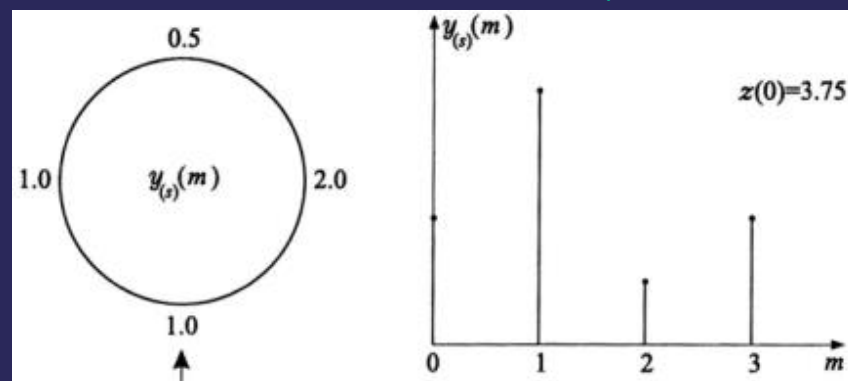
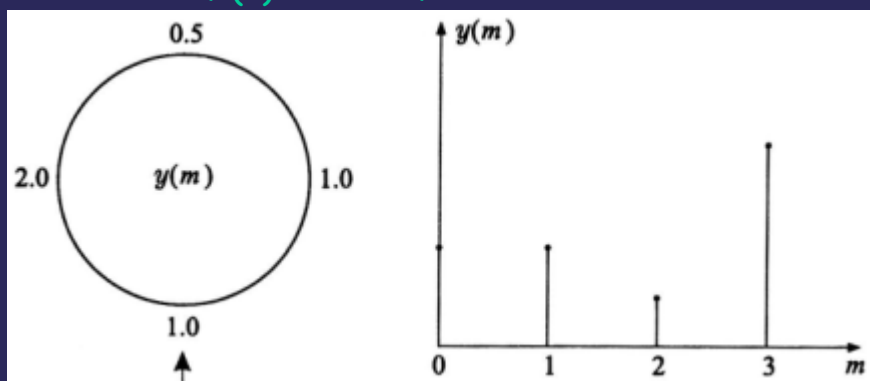

Κυκλική συνέλιξη

Υπολογισμός $z(n)$ για κάθε τιμή του n

- υπολογισμός $y((n-m))_N$ για κάθε $n \rightarrow$ η ακολουθία $y((-m))_N$ ολισθημένη κάθε φορά κυκλικά κατά n

$y_{(s)}(m) = y((-m))_N$: κυκλικά κατοπτρική ακολουθία της $y(m)$

$$y_{(s)}(0) = y((0))_4 = y(0) = 1$$

$$y_{(s)}(1) = y((-1))_4 = y(3) = 2$$

$$y_{(s)}(2) = y((-2))_4 = y(2) = 0.5$$

$$y_{(s)}(3) = y((-3))_4 = y(1) = 1$$

$$((-m))_N = N-m, \text{ για } m=1,2,3$$

$$((-m))_N = 0, \text{ για } m=0$$

Κυκλική συνέλιξη

Υπολογισμός κυκλικής συνέλιξης για $n = 0$

Πολλαπλασιασμός δειγμάτων των $x(m)$, $y_{(s)}(m)$ και άθροισμα

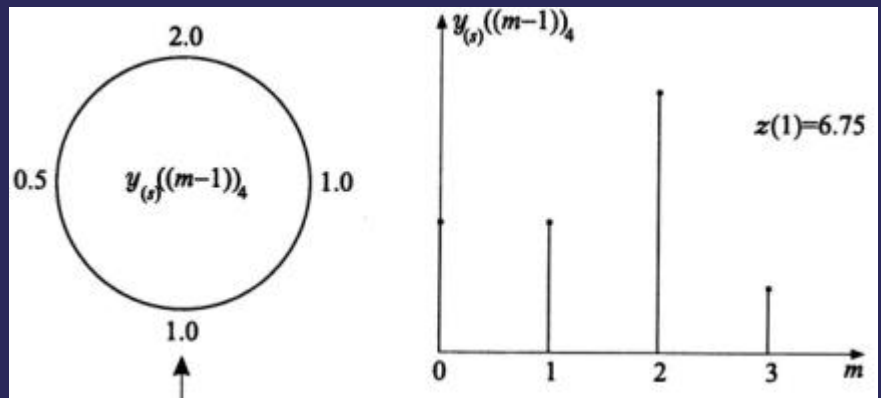
$$z(0) = 1 \times 1 + 0 \times 2 + 2.5 \times 0.5 + 1.5 \times 1 = 3.75$$

Υπολογισμός κυκλικής συνέλιξης για $n = 1$

Κυκλική ολίσθηση της $y_{(s)}(m)$, στρέφοντας τον κύκλο μία θέση με φορά αντίθετη της φοράς των δεικτών του ρολογιού

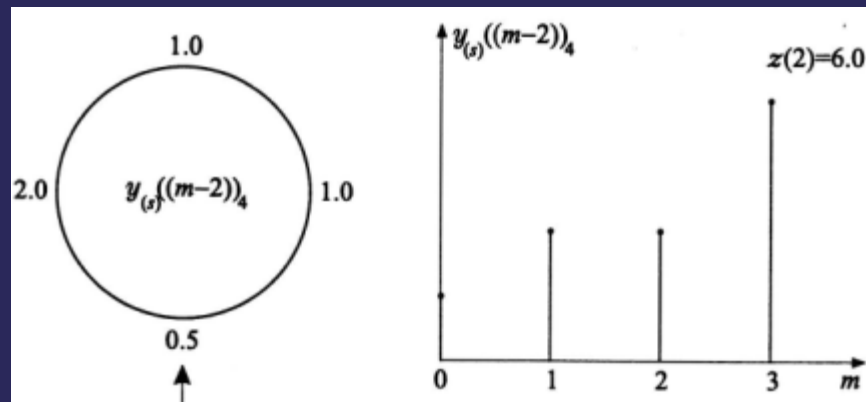
Πολλαπλασιασμός δειγμάτων $x(m)$, $y_{(s)}((m-1))_4$ και άθροισμα

$$\begin{aligned} z(1) &= 1 \times 1 + 0 \times 1 + \\ &\quad 2.5 \times 2 + 1.5 \times 0.5 \\ &= 6.75 \end{aligned}$$

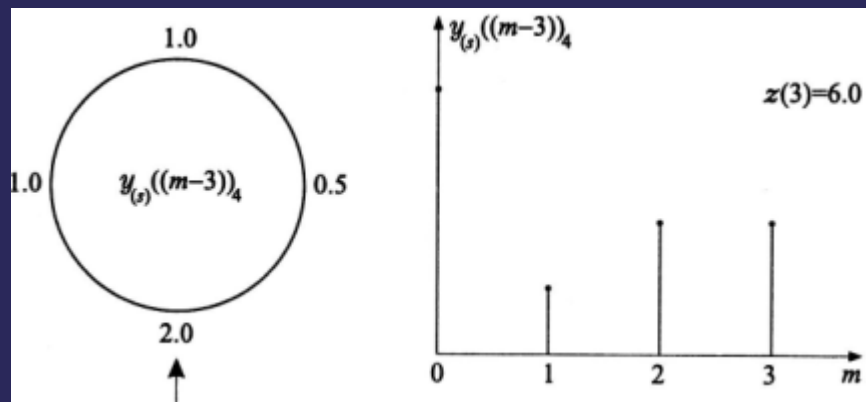

Κυκλική συνέλιξη

Υπολογισμός κυκλικής συνέλιξης για $n = 2, 3$

$$z(2) = 1 \times 0.5 + 0 \times 1 + 2.5 \times 1 + 1.5 \times 2 = 6$$

$$z(3) = 1 \times 2 + 0 \times 0.5 + 2.5 \times 1 + 1.5 \times 1 = 6$$

Θεώρημα Parseval

Ο υπολογισμός της ενέργειας (ή ισχύος) στο πεδίο του χρόνου και στο πεδίο του εκάστοτε μετασχηματισμού δίνουν το ίδιο αποτέλεσμα.

Αποδεικνύεται ότι αν $x(n) \leftrightarrow X(k)$ και $y(n) \leftrightarrow Y(k)$

τότε

$$\sum_{n=0}^{N-1} x(n)y^*(n) = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k)Y^*(k)$$

Θέτοντας $x(n) = y(n)$, προκύπτει η ακόλουθη μορφή του Θεωρήματος Parseval:

$$\sum_{n=0}^{N-1} |x(n)|^2 = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} |X(k)|^2$$

Η ενέργεια του σήματος ισούται με την ενέργεια των δειγμάτων του DFT διαιρεμένη με το N.

Σχέση κυκλικής και γραμμικής συνέλιξης

Έστω δύο ακολουθίες $x(n)$ και $y(n)$, πεπερασμένου μήκους N .

MF:
$$x(n) * y(n) \leftrightarrow X(e^{j\omega})Y(e^{j\omega})$$

DFT:
$$x(n) \otimes y(n) \leftrightarrow X(k)Y(k)$$

Τα N δείγματα του γινομένου $X(k)Y(k)$ δεν έχουν αντίστροφο DFT τη γραμμική συνέλιξη, αλλά την κυκλική.

N δείγματα των DFT των $x(n)$ και $y(n)$: αρκετά για αναπαραγωγή των MF $X(e^{j\omega})$ και $Y(e^{j\omega})$, αλλά και των αρχικών ακολουθιών

Μήκος γραμμικής συνέλιξης: $2N-1$ ($M+N-1$ για ακολουθίες μήκους M και N)

Σχέση κυκλικής και γραμμικής συνέλιξης

Δειγματοληψία MF συνέλιξης $X(e^{j\omega})Y(e^{j\omega})$: απόσταση δειγμάτων το πολύ $2\pi/(2N-1)$

N δείγματα $X(k)Y(k)$: αντιστοιχούν σε συχνότητα δειγματοληψίας $\omega_s = 2\pi/N$

-> υποδειγματοληψία (τα δείγματα έχουν μεταξύ τους απόσταση σχεδόν διπλάσια από τη μέγιστη που επιτρέπει το θεώρημα του Nyquist)

-> απώλεια πληροφορίας

Άρα αντίστροφος μετασχηματισμός -> όχι την αρχική ακολουθία της συνέλιξης, αλλά την κυκλική συνέλιξη

Κυκλική συνέλιξη: αποτέλεσμα επικάλυψης περιοδικών επαναλήψεων (με περίοδο N) στο πεδίο του χρόνου της αρχικής ακολουθίας της γραμμικής συνέλιξης

Σχέση κυκλικής και γραμμικής συνέλιξης

Αντιμετώπιση

Πριν τον υπολογισμό των MF των $x(n)$ και $y(n)$, αυξάνουμε το μήκος τους κατά N (ή $N-1$), με την προσθήκη μηδενικών (**zero-padding**).

π.χ. $x_e(n)$: $x(0), x(1), \dots, x(N-1), \underbrace{0, 0, \dots, 0}_N$

Προσθήκη μηδενικών: N

-> δεν αλλάζει τους αντίστοιχους MF

-> οι αντίστοιχοι DFT διαφοροποιούνται και η περίοδος δειγματοληψίας είναι τώρα $2\pi/2N$ (σε αρμονία με το κριτήριο του Nyquist) και δεν δημιουργούνται επικαλύψεις

$$x(n) * y(n) = x_e(n) \otimes y_e(n) \leftrightarrow X_e(k)Y_e(k)$$